

VAN GROTE PROPAGANDISTISCHE WAARDE

Vogelfotografie in dienst van vogelbescherming

Door Jan P. Strijbos

De vogelfotografen van het eerste uur in ons land, Steenhuizen, Tepe, Vijverberg en Burdet zorgden er voor dat wij materiaal beschikbaar kregen, dat uitermate geschikt was voor het wekken van aandacht, belangstelling en interesse voor onze vogels en het vogelleven. Het was ook bruikbaar als propagandamateriaal voor de goede zaak van Vogelbescherming. En daaraan was grote behoefte. Het is wellicht onjuist te menen dat deze vogelfoto's in de eerste plaats gemaakt werden met dat doel voor ogen. Maar als er een beroep op deze vogelfotografen gedaan werd, kon men rekenen op hun hulp. Zij werden afgestaan in de gevallen dat men behoefte had aan goed illustratiemateriaal en als zodanig hebben zij dienst gedaan in verscheidene tijdschriften en periodieken, zoals in 'De Levende Natuur', 'Buiten' en in 'De Wandelaar' en in tal van boeken over de natuur en het natuurleven en dan wel speciaal over vogels en wij kunnen gerust stellen, dat zij hebben bijgedragen aan het verbreiden van kennis over onze gevederde vrienden en in het bijzonder een ruggesteun vormden bij het kweken van liefde voor onze vogels.

De Schouwense vogelfotograaf J. Vijverberg maakte bij het fotograferen van zijn vogels als regel geen gebruik van een schuilhut, maar bedacht een systeem, waarbij de vogel zich zelve fotografeerde en wel door middel van een elektrische stroom; de vogel maakte contact waardoor de sluiters in werking werd gesteld. Er kon op deze manier eigenlijk alleen een foto ontstaan, als men van tevoren wist waar de vogel

Gecamoufleerde schuiltent van drie vismanden bij een nest van een Wulp in de duinen onder Zandvoort bij paal 71, 21 juni 1924

Foto: Jan P. Strijbos

zich zou vertonen. En dat was dan, althans in de broedtijd het nest en een groot deel van zijn foto's toont ons dan ook de vogel op of nabij het nest. Een groot voordeel was dat men op deze wijze de vogel niet stoorde, want voor de goed gecamoufleerde camera bleken de vogels niet schuw te zijn en het mislukken van het broedsel door zijn bemoeiingen kwam dan ook niet voor. Toch waren er wel bezwaren aan deze methode verbonden, want het gebeurde wel dat Vijverberg de vogel waarvan hij een foto maakte die door zelfcontact ontstaan was, niet goed gezien had en ook niet zeker was van de soort die hij op die wijze kiekte. Zo maakte hij eens een foto van een vogel, die hij versleten had voor een Strandplevier, ofschoon hij het wel vreemd vond dat het nestkuiltje vier eieren bevatte en hij wist dat de Strandplevier als regel een legsel maakt van drie eieren. Bij het nauwkeurig bestuderen kwam men tot de conclusie dat het een foto was van een Bontbekplevier. Het had ook nog een Kleine Plevier kunnen zijn, maar op de foto was dat niet te zien.

Wanneer Vijverberg gebruik maakte van een schuilplaats was dat, als het terrein zich daartoe leende, zoals in de duinen een kuil, die hij met plantenmateriaal overdekte en camoufleerde. Meestal op vrij grote afstand van het nest, terwijl de camera dan bij het nest was opgesteld en de sluitersnelheid werd bediend. Vanuit de schuilplaats kon hij de vogel zien en dus het juiste moment kiezen. Vijverberg construeerde ook zijn camera's zelf en pas in de laatste tijd van zijn carrière als vogelfotograaf hanteerde hij een moderne camera. Deze camera's van eigen bodem waren nogal primitief. Zo hadden zij maar één sluitersnelheid en het is eigenlijk een groot wonder, dat hij met zo'n kiekkast nog zulke goede resultaten wist te bereiken. In een serie boekjes, welke van zijn hand verschenen, 'Vogel-Idyllen' getiteld is een groot aantal van zijn best geslaagde opnamen gereproduceerd. Pas later toen ook het vervaardigen van kleurenfoto's mogelijk werd, bediende hij zich van een moderne camera.

Ook dr. C. Eijkman paste de elektrische methode toe en bereikte daarmee zeer goede resultaten. Hij liet een boekje het licht zien, dat in 1923 verscheen, een handleiding bij de vogelfotografie, met behulp van elektriciteit. Hij fotografeerde de vogels zowel door hen zelf contact te laten maken, als wel door het bedienen van de sluiters van een schuilplaats door middel van elektriciteit. De vogelfotograaf, Ir. H. N. Duyffjes maakte eveneens gebruik van elektriciteit. Als directeur van de Zwolse Electricische Centrale was het voor hem natuurlijk een koud kunstje om een apparaatje te maken dat feilloos werkte. Hij voelde zich in het bijzonder aangetrokken tot de stootvogels en heeft daarvan een groot aantal zeer goed geslaagde foto's weten te maken. Zijn vele opnamen van stootvogels, die in bomen nestelen, zoals Buizerd, Havik, Sperwer, Torenvalk en Boomvalk maakte hij uit een schuilhut. Deze bestond uit een ijzeren korf, welke geheel gecamoufleerd werd met groene takken en waarin hij opgehesen werd door middel van een lier. Deze groene schuilhut werd steeds door de stootvogels geaccepteerd en verstoringen van het nest of het broedsel kwamen dan ook niet voor. Richard Tepe, die onder andere de fraaie foto's leverde van de eerste druk van Jac. P. Thijsse's 'Het Intieme Leven der Vogels' maakte deze met behulp van een schuilplaats, vaak een kuil in de grond, overdekt met planten uit de directe omgeving en dan op veilige afstand van het nest. De sluitersnelheid werd in werking gesteld door middel van luchtdruk. Op het gewenste moment drukte hij op een grote gummibal, waardoor een opname gemaakt werd. Hij werkte nog met een zware statief-camera van formaat 13 x 18. De camera werd gecamoufleerd en de vogels stonden

zich niet aan het vreemde geval, schrokken alleen als zij het gerucht vernamen van de sluitser.

Steenhuizen, de bekende conservator van 'Artis' bediende zich van een stereo-camera en maakte gebruik van een schuilplaats, vanwaar uit hij de vogels onder schot kon nemen. Als het terrein dat toeliet was dat een gat in de grond, overdekt met geschikt materiaal. Ook A. Burdet hanteerde aanvankelijk een 9 x 18 stereo-camera, die hij bediende uit een schuiltent. Hij was de eerste in ons land die de vogels ging filmen en heeft een groot aantal normaalfilms op zijn naam staan. Een groot deel werd vertoond op de jaarvergaderingen van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten, waarbij dr. Thijssen dan toelichting gaf. Wat deze films betekenden voor het behoud van ons vaderlandse natuurschoon is nauwelijks te schatten, ook voor de propaganda van Vogelbescherming zijn ze van onschatbare waarde geweest, evenals zijn vele foto's.

Al die pioniers op het gebied van de vogelfotografie hebben bijgedragen in het populariseren van onze kennis van de vogels en in het verbreiden van de gezonde 'vogelsport'. Ook de latere vogelfotografen, zoals Nol Binsbergen, Frans Kooymans, Niko Tinbergen, Jo van Dijk en vele anderen hebben hun steentje bijgedragen. En nog steeds is dat leger groeiende. De welvaart van deze tijd, waardoor wij in menig opzicht armer worden, is er oorzaak van dat velen zich een goed en modern toestel kunnen aanschaffen en zich dan vaak met de nodige telelenzen gaan wijden aan de jacht met de camera. Het heeft er alles van dat iedereen graag een plaatje maakt van een vogel. Hoe vaak gebeurt het niet dat je in de pauze van een filmvertoning wordt aangeklampt met de vraag: 'Zou het niet mogelijk zijn dat ik u een keer vergezel? Ik ben erg gesteld op de natuur, ik ben echt een natuurvriend'. Of met de mededeling: 'Ik wilde ook zo graag vogels gaan fotograferen en filmen. Ik heb een super acht' en dan volgt het merk en met de toevoeging, 'ik heb een zoomlens' of 'een telelens'. Maar dan blijkt al gauw, dat ze er geen benul van hebben wat daar allemaal bij komt kijken, een zee van tijd en het geduld van een kat die op een muis loert en bovendien de nodige kennis van vogels en hun gedrag en er geen notie van hebben

**Vernieling van de
vegetatie aangebracht
voor fotografische
doeleinden bij een
nest van een Grauwe
Kleekindief op Texel,
Juni 1940**

**Foto: A. van der Most
van Spijk**

hoe moeilijk het fotograferen en filmen van vogels in de vrije natuur wel is. 'Wat voor soort schuilhut gebruikt u? Hoe moet ik die maken?' Of een andere keer: 'ik heb al een schuilhut gemaakt'. En dan heb je de poppen aan het dansen. Volkomen ondeskundig trekken zij het veld in, hebben vaak nog nooit welbewust naar vogels gekeken. Hun enthousiasme is niet evenredig aan hun voorzichtigheid en verantwoordelijkheidsgevoel, het ontbreekt aan kennis en inzicht en de resultaten zijn als regel bedroevend en bovendien zinloos. En hoeveel nesten en broedsels gaan niet naar de knoppen door deze horde van amateurs? Aan vele vogelfoto's welke door weinig scrupuleuze fotografen vervaardigd worden kleeft bloed, vogelbloed. Men komt het veld in met een schuiltent die niet aan de eisen voldoet. De kleur deugt niet, ze staat niet snaarvast en wappert in de wind. Men verwijderd de vegetatie voor het nest en maait het zo glad als een biljardbal, omdat men de vogel ten voeten uit wil portretteren en men een vrij schootsveld wenst, men wil persé een plaatje maken en offert het welzijn van de vogel en zijn broedsel op, omdat men een collectie foto's wil verzamelen, zoals men ook suikerzakjes en lucifermerken verzamelt.

Er komen steeds meer klachten over het verstoren van broedsels en nesten door het werk van onvoorzichtige, ondeskundige cameradragers. Zij jagen wel, maar niet weidelijk. De bekende wildfotograaf Fred Hazelhoff heeft reeds zijn waarschuwend stem laten horen en ook de schuilhutloze vogelfotograaf, G. K. C. van Tienhoven is van mening dat in de ruim 50 jaren van vogelfotografie praktisch alle vogelsoorten gefotografeerd zijn en voor het merendeel op het nest. Veel origineels is er niet meer te maken en erger is dat het werken met een schuilhut vogellevens kosten kan.

Het fotograferen van vogels broedend op het nest vanuit een schuilhut is een rage geworden. Het gebeurde wel dat ik in het zo bijzonder rijke vogelland van de Zaanse contreien met mijn kijker zo'n vijf of zes schuilhutten ontdekte, allemaal opgesteld bij een vogelnest. Dat is niet in het belang van de vogelstand, die reeds door tal van grote gevaren en aan alle kanten bedreigd wordt. Het getuigt dan ook van verstandig beleid, dat de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten het fotograferen met behulp van een schuilhut op haar terreinen heeft verboden. Het zelfde doet het Staatsbosbeheer.

Het wordt hoog tijd dat ook van hogerhand ingegrepen wordt en paal en perk wordt gesteld aan het gebruik van schuilhutten bij het fotograferen en filmen van broedende vogels. Het is te wensen, dat in de nieuwe vogelwet, die thans in de maak is deze werkmethode verboden en strafbaar wordt en gelijk gesteld zal worden met het verstoren van nesten. Maar het zal een papieren maatregel blijven, indien wij niet de macht hebben, deze wettige bepalingen te doen gehoorzamen en zorgdragen voor een efficiënte controle. Dat zal waarschijnlijk een vrome wens blijven.

● Jan P. Strijbos, Claus Sluterweg 2, Heemstede.

'Van groot belang voor de verspreiding is naast de keuze van het voedselgebied ook de keuze van het voortplantingsgebied'.

L. Tinbergen (1941) in 'Vogels in hun domein', bladzijde 33